

بررسی ابعاد شخصیتی بانوی مؤثر در فضای مجازی

چکیده

نویسندگان^۱

بانوی مؤثر در فضای مجازی به بانویی اطلاق می‌شود که از طریق تولید محتوای هدفمند و تعاملات مستمر، توانسته است در شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های آنلاین حضوری فعال و تأثیرگذار داشته باشد. این تأثیرگذاری با جذب دنبال‌کنندگان گسترده، ایجاد تعامل بالا و تغییر محسوس در نگرش و رفتار مخاطبان شناخته می‌شود. بانوان مؤثر در حوزه‌های مختلف، از جمله فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و آموزشی فعالیت می‌کنند و با به‌کارگیری مهارت‌های ارتباطی و مدیریت محتوا، در شکل‌دهی افکار و رفتار مخاطبان نقش مهمی ایفا می‌نمایند. بنابراین هدف اصلی از پژوهش حاضر شناسایی و تحلیل ویژگی‌های شخصیتی و روانشناختی بانوانی است که در فضای مجازی به چهره‌های تأثیرگذار تبدیل شده‌اند. برای این منظور، از چارچوب‌های نظری روانشناسی شخصیت و رسانه‌های دیجیتال استفاده شده و داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با بانوان فعال در فضای مجازی گردآوری شده است. پس نتایج تحقیق حاکی از این مطلب است که بانوان تأثیرگذار در فضای مجازی دارای ویژگی‌های شخصیتی نظیر خودباوری، خلاقیت، تعهد به ارزش‌ها و مهارت‌های ارتباطی قوی هستند و این ویژگی‌ها به آن‌ها کمک می‌کند تا با جذب و تأثیرگذاری بر مخاطبان، به شکل‌دهی به فرهنگ و ارتقای آگاهی اجتماعی بپردازند و یافته‌ها نشان می‌دهد که فعالیت این بانوان در فضای مجازی می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی و تغییر نگرش‌های اجتماعی منجر شود.

کلید واژگان: ابعاد شخصیتی، بانوی مؤثر، فضای مجازی

^۱ حورا عطایی فر، دانش آموخته مقطع سطح دو مدرسه علمیه فاطمیه (س) مشگین شهر - اردبیل
^۲ ندا محمدادغلی، دانش آموخته مقطع سطح دو مدرسه علمیه فاطمیه (س) مشگین شهر - اردبیل

در دنیای امروز، با گسترش فناوری اطلاعات و ظهور شبکه‌های اجتماعی، فضای مجازی به بستری فراگیر برای ارتباطات و تبادل اطلاعات تبدیل شده است که این فضا نه تنها زمینه‌ای برای سرگرمی و ارتباطات اجتماعی فراهم آورده، بلکه به عنوان یکی از مؤثرترین ابزارها در ترویج فرهنگ، انتقال ایده‌ها، و تأثیرگذاری بر سبک زندگی افراد شناخته شده و به عنوان یک بستر ارتباطی و اجتماعی نوین، تأثیرات گسترده‌ای بر روابط فردی و اجتماعی افراد گذاشته است و با گسترش این فضا، علاوه بر اینکه دسترسی به اطلاعات به آسانی میسر شده، تغییرات چشم‌گیری در ساختارهای اجتماعی و فرهنگی جوامع رخ داده است و در این میان، زنان به‌ویژه بانوان مؤثر و فعال در فضای مجازی، نقش‌های نوینی در حوزه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ایفا کرده‌اند. این مسئله موجب شده تا توجه ویژه‌ای به شناسایی ابعاد شخصیتی این بانوان در این بستر دیجیتال صورت گیرد و در واقع، تحلیل ویژگی‌های شخصیتی زنان فعال در فضای مجازی می‌تواند به عنوان یکی از مولفه‌های مهم در فهم تأثیرات آن‌ها بر جامعه و روابط انسانی در این فضا مورد توجه قرار گیرد که بانوان به عنوان بخشی پرانرژی و فعال از جامعه، حضوری چشمگیر در این فضا دارند و برخی از آنان به واسطه ویژگی‌های شخصیتی و قابلیت‌های ارتباطی خود به چهره‌هایی تأثیرگذار تبدیل شده‌اند. این بانوان، با توجه به جایگاه خود، می‌توانند در راستای تغییر نگرش‌ها، آموزش، و حتی رواج ارزش‌های اجتماعی و فرهنگی، نقش مهمی ایفا کنند.

با افزایش محبوبیت و تأثیرگذاری بانوان در فضای مجازی، این پرسش مطرح می‌شود که چه ویژگی‌هایی از شخصیت آنان در این موفقیت نقش دارد؟ آیا صفاتی چون خودباوری، هوشمندی عاطفی، توانایی مدیریت ارتباطات و اصالت، در جذابیت آنان برای مخاطبان تأثیرگذار است؟ (گلینی و همکاران، ۱۴۰۲: ۳۶۶) پاسخ به این سوال‌ها نه تنها درک ما را از ابعاد شخصیتی بانوان تأثیرگذار تقویت می‌کند، بلکه می‌تواند الگوهایی ارزشمند برای سایر زنان و دختران ایجاد کند. این الگوها می‌توانند به دیگر بانوان کمک کنند تا با بهره‌گیری از نقاط قوت شخصیتی خود، حضوری فعال و سازنده در فضای مجازی داشته باشند و در توسعه فرهنگی و اجتماعی نقش ایفا کنند. علاوه بر این، بانوان تأثیرگذار در فضای مجازی با چالش‌های متعدد اجتماعی و فرهنگی مواجه هستند. فشارهای اجتماعی، انتظارات جامعه، و حتی هنجارهای فرهنگی گاهی آن‌ها را مجبور می‌کند که خود را با این خواسته‌ها هماهنگ کنند یا گاه با چالش‌های اخلاقی و هویتی مواجه شوند (گودرزی، دعاگویان، ۱۳۹۶: ۱۲۶). بررسی نحوه مواجهه این افراد با این فشارها و تحلیل استراتژی‌های آنان در حفظ اصالت و پایداری شخصیت در فضای مجازی می‌تواند راهکارهایی برای دیگران ارائه دهد. این بررسی به ما نشان می‌دهد که چگونه برخی بانوان تأثیرگذار، ضمن حفظ هویت خود، توانسته‌اند با موفقیت از عهده چالش‌های ناشی از نگاه‌های انتقادی و محدودیت‌های فرهنگی برآیند و به چهره‌هایی الهام‌بخش برای جامعه

تبدیل شوند.. از سوی دیگر، نقش بانوان تأثیرگذار در فضای مجازی به دلیل ارتباط مستقیم آن‌ها با قشر جوان، اهمیت دوچندان پیدا می‌کند. جوانان به عنوان گروهی که بیشترین زمان خود را در فضای مجازی سپری می‌کنند، تحت تأثیر رفتار، گفتار و سبک زندگی این بانوان قرار می‌گیرند. از این رو، شناخت ویژگی‌های شخصیتی این بانوان نه تنها به عنوان الگویی برای حضور موفق در فضای مجازی مفید است، بلکه می‌تواند به جامعه و نهادهای آموزشی کمک کند تا با شناسایی و ترویج الگوهای موفق، سبک زندگی سالم و سازنده‌ای برای نسل آینده پرورش دهند.

با توجه به اینکه زنان یک جامعه نقش حساسی را در این مهم در اختیار دارند، بر این اساس با توجه به کارکرد و نقش پررنگی که ارتباطات در فضای مجازی به عنوان تکنولوژی نوین اطلاعاتی در جوامع مختلف دارد و سطح گسترده‌ای از جوامع را به فرهنگها و ویژگیهای اجتماعی متفاوت در یک سطح جهانی به یک دیگر پیوند میدهد هدف پژوهشگر در این پژوهش بررسی ابعاد شخصیتی و طرز زندگی بانوی مؤثر در فضای مجازی می‌باشد. بنابراین محور اصلی پژوهش حاضر که جامعه زنان را شامل میشود، این پرسش تشکیل میدهد که ابعاد شخصیتی بانوی مؤثر در فضای مجازی چگونه است؟

بنابراین، این تحقیق با هدف بررسی ابعاد شخصیتی بانوان تأثیرگذار در فضای مجازی به دنبال پاسخ به سوالات زیر است:

چه ویژگی‌های شخصیتی در موفقیت و محبوبیت بانوان تأثیرگذار در فضای مجازی نقش دارد؟

این ویژگی‌ها چگونه به جذب مخاطبان و ایجاد تأثیرات مثبت بر آنان کمک می‌کند؟

پیشینه پژوهش

تحقیقات مختلفی در زمینه فضای مجازی صورت گرفته است، اما هنوز نیاز به مطالعات بیشتری وجود دارد تا ابعاد شخصیتی بانوی مؤثر در فضای مجازی به طور جامع مورد بررسی قرار گیرد. در این راستا، تحقیق حاضر با استفاده از منابع جدید سعی دارد تا به بررسی ابعاد شخصیتی بانوی مؤثر در فضای مجازی بپردازد و نوآوری‌های موجود در این زمینه را شناسایی کند.

در یکی از تحقیقات اخیر شیخ انصاری (۱۴۰۱) در مقاله «جامعه ایران و فضای مجازی تحلیل ثانویه تحقیقات علوم اجتماعی در حوزه فضای مجازی» نشان داده است که فناوری‌های وب ۲ ارزش‌های خانوادگی و هویت دینی و ملی کاربران ایرانی را تضعیف کرده است و سبک زندگی آنها را به سمت مدرن شدن پیش برده است و از طرف دیگر پدیده‌های اجتماعی نوظهوری مانند فراغت مجازی، گردشگری مجازی، اینفلوئنسرها، سوگواری مجازی، بدن رسانه‌ای، خود مجازی، زیارت مجازی و... در فضای مجازی شکل گرفته اند، و مسائل اجتماعی نوظهوری مانند اعتیاد، اینترنتی شکاف اینترنتی و جرایم اینترنتی ... بوجود آمده است.

همچنین ترخان (۱۴۰۰) در مقاله «بایسته‌های تبلیغ در فضای مجازی» به ضرورت آشنایی با آسیب‌های فضای مجازی اشاره کرده و آورده است که اینترنت فضایی است پر از آسیب و اگر کسی شناگری بلد نباشد، توی این اقیانوس سر از ناکجا آباد در می‌آورد. یافته‌های این تحقیق نشان داده است که اصل مهم در اینترنت سرعت می‌باشد که حریم‌های خصوصی را از بین برده است و محدودیتی برای آن نیست.

در تحقیق دیگری عاملی (۱۴۰۰) در پژوهش «پیرامون نگرش به دین در فضای مجازی» وارد شدن در فضای پیچیده مجازی را نه تنها جذاب معرفی کرده، بلکه بسیار فراتر از آن به کاربردهای فراوان و چه بسا آسان نمودن بسیاری از امور اشاره کرده است به گونه‌ای که به اصلی جدایی ناپذیر از زندگی بشریت تبدیل شده است که در آن می‌توان همه چیز را پیگیری کرد بی‌آنکه با تلاشی فراگیر بخواهیم پرده از امور برکشیم و سر از دنیای ریاضی و صفر و یک مخفی در پشت آن در آوریم. و اینکه فضای مجازی زمان و مکان نمی‌شناسد و مرزها را به سهولت می‌پیماید و در آن واحد از رموزی پرده می‌گشاید که به چنگ آوردن آنها در عالم واقع مستلزم صرف انرژی، زمان و هزینه بسیار است و گاه حتی غیر ممکن می‌نماید.

علوی پور (۱۴۰۰) نیز در «پاندمی فضای مجازی و ایده مقاومت» افراد را در هویت یابی و کنشگری در فضای مجازی از هر محدودیت پیشینی سیاسی

تحت قیومیت حکومت‌ها آزاد می‌داند اما آزادی عمل در فضای مجازی، ساحتی از زندگی انسانها را تعریف می‌کند که متضمن غفلت از وضعیت استثنایی حاکم بر آن است و در این فضا، افراد آزادند که به گونه ای عمل کنند که منفعت خاصی را به صاحبان فناوری برسانند. اما این آزادی محدود به قواعد توافق نشده ای است که «صاحبان» تدوین و اجرا میکنند که این وضعیت بیش از هر چیز یادآور وضعیت اردوگاهی است. چرا که در اردوگاه نیز فرد محصور در محدوده ای مشخص تحت شرایطی استثنایی در فضایی بی‌مکان مکان یابی می‌شود.

در نهایت صادقی (۱۴۰۰) در تحقیق «فضای مجازی و وظائف روحانیت»، آورده است که امروزه فضای مجازی سبک نوینی در زندگی بشریت به وجود آورده است که دنیای متفاوت و پر قدرتی است و از آن‌جا که تقریباً تمام جوان‌ها در این فضا وجود دارند، برای متولیان تبلیغ دین ظرفیتی مناسب ایجاد شده تا بتواند اندیشه‌های اسلامی را به نسل جوان انتقال دهند؛ در رأس متولیان دینی روحانیت قرار دارد که نباید در این دنیای جدید غایب باشد و گرنه نتیجه‌اش این می‌شود که گوئی جامعه‌ای بزرگ بدون هادی و راهنما رها شود. نتیجه این که برخلاف پژوهش‌های پیشین که ممکن است تنها به ویژگی‌های کلی تأثیرگذاری پرداخته باشند، این تحقیق به‌طور خاص ابعاد شخصیتی بانوی مؤثر همچون اعتماد به نفس، مسئولیت‌پذیری اجتماعی، اصالت و میزان صداقت در ارتباطات و تأثیر آن‌ها بر مخاطبان را به‌صورت دقیق و کمی بررسی کرده است که این کار به روشن‌سازی دقیق‌تر ویژگی‌هایی که بانوان مؤثر را در فضای مجازی متمایز می‌کند، کمک می‌کند.

اهمیت پژوهش

این پژوهش با توجه به نفوذ بالای شبکه‌های اجتماعی و تأثیرپذیری کاربران، شناسایی و تحلیل ویژگی‌های شخصیتی بانوانی که به‌عنوان الگو در فضای مجازی عمل می‌کنند، می‌تواند به ترویج رفتارهای مثبت و اخلاقی کمک کند و الگویی مناسب برای سایر کاربران فراهم آورده و به نهادها و سیاست‌گذاران کمک کند تا با شناخت بهتر از ابعاد شخصیتی و ویژگی‌های بانوان تأثیرگذار، برنامه‌ها و سیاست‌هایی مناسب برای حمایت از نقش زنان در فضای مجازی تدوین کنند و از این طریق به توسعه فرهنگی و اجتماعی کمک کنند. همچنین این پژوهش می‌تواند اهمیت مسئولیت‌پذیری و اصالت در فضای مجازی را به مخاطبان نشان دهد و به بانوان انگیزه دهد که به‌عنوان الگوهای اخلاقی و تأثیرگذار رفتار کنند و از مخاطبان خود به‌طور مثبت اثر بپذیرند و به جامعه در شناسایی الگوهای رفتاری منفی و آثار مخرب برخی از فعالیت‌های نادرست در فضای مجازی کمک کند که با ارائه الگوهای مثبت، می‌توان تأثیرات منفی این فضا را کاهش داد و از آسیب‌های احتمالی پیشگیری کرد.

باشند. مشارکت در فعالیتهای جمعی و ایجاد تغییرات اجتماعی یکی از برجسته‌ترین ویژگی‌های شخصیتی بانوان مؤثر در فضای مجازی است و آن‌ها با استفاده از شبکه‌های اجتماعی به ترویج مفاهیمی چون برابری جنسیتی، حقوق بشر و عدالت اجتماعی پرداخته‌اند و از این طریق توانسته‌اند گام‌هایی در جهت ارتقای آگاهی عمومی بردارند. این چالش‌ها نیازمند توجه و راهکارهای جدی از سوی سیاست‌گذاران و متخصصان فضای مجازی هستند تا زمینه‌ساز ارتقای سلامت روانی و اجتماعی بانوان در این فضا فراهم شود. در مجموع، بانوان فعال در فضای مجازی به‌عنوان بازیگران اصلی در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، قادر به تأثیرگذاری و تغییرات مهمی در جامعه هستند و تقویت زیرساخت‌های حمایتی برای آنان و ایجاد فضایی امن و سالم در فضای مجازی می‌تواند به شکوفایی بیشتر پتانسیل‌های این گروه اجتماعی و نقش‌آفرینی مؤثرتر در توسعه اجتماعی و فرهنگی کمک کند.

پیشهادات

تقویت آموزش‌های دیجیتال برای بانوان

با توجه به اهمیت فضای مجازی در زندگی روزمره و تأثیرات آن بر شخصیت بانوان، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای در زمینه مهارت‌های دیجیتال و فضای مجازی برای بانوان فراهم گردد و این آموزش‌ها می‌توانند شامل مفاهیم خودآگاهی دیجیتال، مدیریت هویت آنلاین، و استفاده ایمن از اینترنت باشند تا بانوان بتوانند در دنیای مجازی به‌طور مؤثر و با اعتماد به نفس بیشتر حضور یابند.

حمایت از تولید محتوای مثبت و سازنده توسط بانوان

بیشتر بانوان فعال در فضای مجازی توانسته‌اند از این فضا برای تولید محتوای آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و حتی اقتصادی استفاده کنند و پیشنهاد می‌شود که از این گونه فعالیت‌ها حمایت بیشتری صورت گیرد، تا بانوان بتوانند پیام‌های مثبت و الهام‌بخش بیشتری در فضای مجازی منتشر کنند و نقش خود را در ارتقای جامعه به‌طور مؤثرتر ایفا نمایند و این حمایت می‌تواند شامل تسهیلات مالی، آموزشی و فنی باشد.

ایجاد فضای امن برای حضور بانوان در فضای مجازی

با توجه به مشکلاتی همچون آزارهای آنلاین، تهدیدهای امنیتی و فشارهای اجتماعی، پیشنهاد می‌شود که اقدامات مؤثری برای ایجاد فضایی امن و سالم برای بانوان در فضای مجازی صورت گیرد که این اقدامات می‌توانند شامل ارتقای قوانین مربوط به امنیت سایبری، آموزش به جامعه برای جلوگیری از آزارهای آنلاین، و توسعه سامانه‌های پشتیبانی برای بانوان در برابر تهدیدات مجازی باشند.

تشویق به مشارکت اجتماعی و فرهنگی بانوان در فضای مجازی

یکی از ابعاد مهم شخصیت بانوان مؤثر در فضای مجازی، مشارکت فعال در مسائل اجتماعی و فرهنگی است و پیشنهاد می‌شود که نهادهای دولتی و خصوصی از طریق حمایت‌های قانونی و مالی، بانوان را تشویق به مشارکت در کمپین‌ها و فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی نمایند که این مشارکت می‌تواند شامل فعالیت‌های تبلیغاتی برای ارتقای آگاهی اجتماعی، حقوق بشر و برابری جنسیتی باشد.

توجه به چالش‌های هویتی بانوان در فضای مجازی

پدیده هویت‌سازی در فضای مجازی برای بانوان به‌ویژه در جوامع مختلف می‌تواند چالش‌برانگیز باشد و از این رو، پیشنهاد می‌شود که برنامه‌هایی برای کمک به بانوان در ایجاد هویت سالم و مثبت در دنیای مجازی تدوین گردد که این برنامه‌ها می‌توانند شامل مشاوره‌های روان‌شناختی، کارگاه‌های آموزشی در زمینه خودشناسی دیجیتال و نیز ایجاد گروه‌های حمایتی برای بانوان در فضای مجازی باشند.

تحقیق و پژوهش بیشتر در زمینه ابعاد شخصیتی بانوان در فضای مجازی

با توجه به اهمیت فزاینده فضای مجازی و تأثیرات آن بر زندگی بانوان، پیشنهاد می‌شود که تحقیقات علمی بیشتری در این زمینه صورت گیرد و پژوهش‌ها باید به بررسی عمیق‌تر ابعاد روان‌شناختی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی شخصیت بانوان در فضای مجازی پرداخته و راهکارهایی برای بهره‌برداری بهتر از این فضا توسط بانوان ارائه دهند.

توسعه قوانین حمایتی برای حضور مؤثرتر بانوان در فضای مجازی

پیشنهاد می‌شود که در سطح ملی و بین‌المللی قوانین و مقررات حمایتی بیشتری برای بانوان در فضای مجازی وضع گردد و این قوانین باید شامل حقوق قانونی بانوان در استفاده از فضای مجازی، مقابله با آزارهای آنلاین و همچنین حفظ حریم خصوصی آنان در دنیای دیجیتال باشد.

منابع

۱. ترخان، قاسم، ۱۴۰۰، بایسته های تبلیغ در فضای مجازی، فصلنامه تحلیلی-انتقادی حوزه، شماره ۱۲ و ۱۳
۲. جعفری، محمد، "مهارت های اجتماعی و خودکنترلی"، مرکز پژوهشی روانشناسی، شماره ۵.
۳. حیدری، سارا، "خلاقیت در فضای مجازی"، انتشارات علمی، شماره ۱۰.
۴. حیدری، علی، "چالش های زنان در دنیای دیجیتال"، پژوهش های حقوقی دیجیتال، شماره ۱۰.
۵. دهخدا، علی اکبر. * لغت نامه دهخدا *، ۱۳۷۴، ج ۲، ص ۱۵۰۰-۱۵۰۵، انتشارات دانشگاه تهران.
۶. رحیمی، فاطمه، "خودآگاهی در فضای دیجیتال"، پژوهش های اجتماعی، دوره ۵۲، شماره ۳.
۷. رحیمی، فاطمه، "خودآگاهی در فضای دیجیتال"، پژوهش های اجتماعی، دوره ۵۲، شماره ۳.
۸. رضوی، علیرضا. * فضای مجازی و تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی *، تهران: انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۹۸
۹. زارعی، رحمان، "خودکنترلی در فضای آنلاین"، مجله رفتارشناسی، دوره ۴۰، شماره ۶.
۱۰. زارعی، رحمان، "خودکنترلی در فضای آنلاین"، مجله مطالعات دیجیتال، ۱۳۹۹.
۱۱. شاکری، آناهیتا، "هویت سازی در فضای مجازی"، مقالات رسانه ای، شماره ۸.
۱۲. شاکری، مهری، "ارتباطات آنلاین و تأثیر آن بر جامعه"، انتشارات پژوهشی، شماره ۸.
۱۳. شمس، مهناز، "خلاقیت در دنیای دیجیتال"، نشر دانشگاهی، شماره ۱۱.
۱۴. شیخ انصاری، مهین، ۱۴۰۱، جامعه ایرانی و فضای مجازی تحلیل ثانویه تحقیقات علوم اجتماعی در حوزه فضای مجازی، مجله جامعه شناسی ایران، دوره ۲۲، شماره ۴
۱۵. صادقی، هادی، ۱۴۰۰، فضای مجازی و و طائف روحانیت، فصلنامه تحلیلی-انتقادی حوزه، شماره ۱۲ و ۱۳ منابع
۱۶. صدری، نسرين، "خودکنترلی در مواجهه با فشارهای اجتماعی"، فصلنامه روانشناسی، دوره ۳۰، شماره ۲.
۱۷. طاهری، پریسا، "مهارت های ارتباطی و نقش آن در فضای مجازی"، مجله رسانه و ارتباطات، دوره ۶۳، شماره ۹.
۱۸. عاملی، سعیدرضا، ۱۴۰۰، پیرامون نگرش به دین در فضای مجازی، فصلنامه تحلیلی-انتقادی حوزه، شماره ۱۲ و ۱۳

۱۹. عطایی، حسین، "مسئولیت‌پذیری در فضای آنلاین"، مجله روانشناسی اجتماعی، دوره ۲۱، شماره ۱۳.
۲۰. علوی‌پور، محسن، ۱۴۰۰، پاندمی فضای مجازی و ایده مقاومت، پژوهش سیاست نظری، شماره ۲۹.
۲۱. عمید، محمد. *فرهنگ معین*. تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۷۱.
۲۲. گلینی، مرضیه، صداقتی‌فرد، مجتبی، پرنیان، شیده، ۱۴۰۲، بررسی جامعه شناختی سبک زندگی زنان در تعاملات فضای مجازی، فصلنامه خانواده درمانی کاربردی، دوره ۴، شماره ۴.
۲۳. گودرزی، مریم، "مسئولیت‌پذیری در مواجهه با مشکلات آنلاین"، انتشارات روانشناسی، شماره ۱۴.
۲۴. محمدی، امیر، "مشارکت اجتماعی زنان در فضای مجازی"، مطالعات اجتماعی معاصر، شماره ۷.
۲۵. محمدی، نرگس، "مهارت‌های ارتباطی در عصر دیجیتال"، نشر دانشگاهی، شماره ۷.
۲۶. مرادی، محمود، "خودآگاهی و تأثیر آن بر تصمیم‌گیری"، مجله روانشناسی، دوره ۲۵، شماره ۱.
۲۷. معظمی‌گودرزی، محبوبه، دعاگویان، داود، ۱۳۹۶، بررسی تأثیر فضای مجازی بر سبک زندگی زنان ۱۸-۴۰ ساله منطقه ۵ و ۲ شهر تهران، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال دهم، شماره اول.
۲۸. نادری، رضا، "خلاقیت و چالش‌های فضای مجازی"، پژوهش‌های ارتباطی، دوره ۳۹، شماره ۱۲.
۲۹. نوری، زهرا. *نقش و جایگاه زنان در توسعه فرهنگی و اجتماعی*. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۸، صفحات ۵۲-۵۸.
۳۰. هاشمی، محمد، "روانشناسی دیجیتال"، انتشارات علمی، شماره ۴.